

Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2021. № 1 (118). С. 131–142.

4. Василянчук В. І., Погорецький М. М., Тіхонов С. В. Аналітичний висновок у оперативно-розшуковій діяльності та кримінальному процесі. Вісник кримінального судочинства. 2023. № 1–2. С. 8–18.

5. Школьніков В. І. Кримінальний аналіз як засіб виявлення корупційних злочинів / наук. кер. Калиновський О. В. // Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції : зб. матеріалів наук. конф. (Харків, 2017 р.). Харків : Нац. акад. внутр. справ, 2017. С. 217–219.

6. Білоус Р. В. Кримінальний аналіз в діяльності правоохоронних органів України // Удосконалення механізму правового регулювання суспільних відносин з урахуванням зарубіжного досвіду : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 1 черв. 2020 р.) / відп. ред. О. Ю. Бусол. Київ : Ліра-К, 2020. С. 20–22.

7. Погорецький М. А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі. Харків : Арсіс ЛТД, 2007. 576 с.

8. Погорецький М. А. Документ в оперативно-розшуковій діяльності // Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. Т. VI: Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). Київ : Атіка, 2010. С. 223–225.

9. Розслідування кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності : навч. посібн. / за ред. проф. М. А. Погорецького. Київ : Алерта, 2025. 376 с.

Кіреєва Ольга Сергіївна,

доцент кафедри спеціальних дисциплін
Національної академії Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького,
кандидат психологічних наук, доцент

РОЗВИТОК КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РФ: ДОСВІД, ТЕНДЕНЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

У період повномасштабної збройної агресії рф проти України роль кримінального аналізу як складової аналітичної

підтримки діяльності правоохоронних органів набуває особливого значення. Потреба у своєчасному виявленні та попередженні кримінальних загроз, у тому числі пов'язаних із тероризмом, диверсійною діяльністю, контрабандою та колабораціонізмом, вимагає трансформації кримінального аналізу із допоміжного у стратегічно важливий інструмент державної безпеки.

У мирний час кримінальний аналіз часто був підпорядкований бюрократичній машині - звіти, формальності, архіви. Але під час війни ситуація змінилася докорінно. Кожна аналітична схема, кожне досє, кожна візуалізація зв'язків чи профілювання маршрутів злочинної діяльності - це вже елемент безпосередньої участі у бойових діях, хоч і не на передовій.

Наприклад, аналітики оперативних підрозділів, використовуючи OSINT-методи (аналіз відкритих джерел), виявляють ворожих інформаторів у тилу, викривають схеми фінансування незаконних збройних формувань, виводять на чисту воду колаборантів та посібників окупантів. Усе це – без єдиного пострілу, але з не меншою стратегічною важливістю

Кримінальний аналіз в Україні, за прикладом провідних держав, еволюціонує від неформальних підходів до системної діяльності в межах оперативно-розшукових та аналітичних підрозділів [1]. Його становлення у сучасному вигляді розпочалося з досвіду Державної прикордонної служби України, яка з 2008 року активно впроваджує аналітичні підходи до управління ризиками та безпековими загрозами на кордоні, а з 2016 року перші підрозділи кримінального аналізу з'явилися й в Національній поліції України. Перші кримінальні аналітики Національної поліції України проходили підготовку на базі Національної академії Державної прикордонної служби України.

Особливості застосування кримінального аналізу оперативними підрозділами Державної прикордонної служби України проявляються в низці напрямів, які відображають адаптацію європейських стандартів до специфіки охорони державного кордону під час війни:

1. Аналітична підтримка охорони кордону: аналітики оперативних підрозділів Державної прикордонної служби України здійснюють оперативну оцінку змін у прикордонній обстановці, виявляють нові маршрути незаконної міграції, контрабанди зброї та боєприпасів, вивчають поведінку населення у прикордонних

районах. Це дозволяє оперативно перерозподіляти ресурси та коригувати маршрути патрулювання.

2. Розвідка на основі відкритих джерел (OSINT): враховуючи постійне застосування ворогом гібридних методів впливу, зокрема через мережу інформаторів або «сіру логістику», аналітики оперативних підрозділів Державної прикордонної служби України активно застосовують OSINT-методику. Вони аналізують повідомлення у соцмережах, моніторять пересування техніки, фіксують настрої населення та іншу корисну інформацію.

3. Використання геоінформаційних систем (ГІС): за допомогою ГІС-аналітики формуються карти незаконних дій, імовірних напрямків диверсійних груп, зони ризику. Ці дані використовуються як під час оперативного планування, так і для стратегічного прогнозування [2].

4. Аналіз ризиків та оцінка загроз: в рамках кримінального аналізу розробляються прогнози щодо рівня загроз на певних ділянках кордону, з урахуванням оперативних зведень, демографічних факторів, логістичних маршрутів тощо. Наприклад, якщо на ділянці спостерігається активні спроби порушників перейти державний кордон до суміжної країни - це є сигналом для посилення контролю і підготовки сил реагування.

5. Створення аналітичних продуктів: оперативні підрозділи Державної прикордонної служби України готують такі документи, як аналітичні довідки, інформаційні зведення, схемні матеріали (схеми зв'язків, подій, контактів). Особливу увагу приділяють складанню фінансових профілів осіб, причетних до контрабанди або фінансування тероризму.

6. Міжвідомча взаємодія: кримінальні аналітики Державної прикордонної служби України працюють у тісній взаємодії з іншими правоохоронними та розвідувальними органами. Обмін інформацією з СБУ, НПУ, ДБР та міжнародними структурами (FRONTEX, Європол) підвищує точність оцінки загроз [3].

В умовах воєнного стану кримінальний аналіз трансформується у комплексну систему реагування на складні виклики, пов'язані з: воєнними злочинами; нелегальним переміщенням зброї та вибухівки; злочинною діяльністю колаборантів; гібридними формами загроз, зокрема інформаційного характеру. Все це вимагає від аналітиків гнучкості,

швидкості реагування, досконалого володіння інструментами аналізу та чіткого розуміння оперативної обстановки.

Сучасний стан розвитку кримінального аналізу в Україні характеризується розширенням функціональних можливостей підрозділів у різних силових структурах.

Загалом, аналітичні підрозділи працюють не лише як джерело оперативної інформації, а як самостійна інституційна одиниця, що формує знання про криміногенну ситуацію, моделює варіанти її розвитку та пропонує сценарії реагування. Це свідчить про перехід кримінального аналізу до повноцінного елементу системи безпеки держави. від аналітиків гнучкості, швидкості реагування, досконалого володіння інструментами аналізу та чіткого розуміння оперативної обстановки.

Перспективи розвитку кримінального аналізу в Україні пов'язані з послідовним укріпленням інституційної спроможності та міжвідомчої координації. Важливим напрямом є створення спеціалізованих підрозділів кримінального аналізу в усіх секторах правоохоронної системи. Така інтеграція дозволяє забезпечити системний підхід до аналітичної діяльності на всіх рівнях, що підтверджується успішним досвідом Державної прикордонної служби у впровадженні аналітичного супроводу оперативних і стратегічних рішень.

Одночасно актуальним стає формування єдиної національної інформаційно-аналітичної платформи, яка об'єднуватиме ключові державні бази даних і забезпечуватиме доступ до автоматизованих систем типу ЄРДР, інформаційних ресурсів СБУ, МВС, НАБУ, податкових і митних органів. Така міжвідомча взаємодія значно підвищить ефективність аналітичного процесу [4].

У контексті збройної агресії проти України особливої ваги набуває адаптація аналітичних методик до умов війни. Поширення технологій OSINT, HUMINT, географічного і фінансового профілювання, аналізу соціальних мереж дозволяє виявляти логістичні схеми ворога, мережі агентури, оцінювати ризики диверсій та ефективно діяти навіть у нестабільних чи тимчасово окупованих регіонах [5]. Розвиток кадрового потенціалу також є ключовим фактором. Вдосконалення навчальних програм для кримінальних аналітиків із впровадженням сучасних інформаційних технологій – таких як ГІС-системи, мовлення даних, програмне забезпечення для

виявлення зв'язків і шаблонів – сприятиме підвищенню якості аналітичної роботи.

Втім, стрімкий розвиток кримінального аналізу має й свої загрози, а саме: небезпека витоку чутливої інформації; загроза з боку ворожих IT-диверсантів; дефіцит кадрів із сучасною підготовкою; обмежена нормативна база – фактично, в Україні досі відсутнє окреме законодавство, яке регулює діяльність кримінальних аналітиків [6].

Воєнний стан актуалізує необхідність прискореного розвитку кримінального аналізу в Україні як інструмента антикризового управління та протидії багатовекторним загрозам. Його ефективність полягає не лише у зборі інформації, але й у здатності з неї робити достовірні висновки, які стануть підґрунтям для тактичних і стратегічних рішень. Створення національної моделі кримінального аналізу з урахуванням міжнародних стандартів, високотехнологічного забезпечення та фахової підготовки аналітиків є реальним і нагальним завданням національної безпеки.

На нашу думку, найбільш пріоритетними напрямками розвитку залишаються: формування чіткої нормативно-правової бази для діяльності кримінальних аналітичних підрозділів; інституціоналізація таких підрозділів у всіх ключових правоохоронних та безпекових структурах; забезпечення міжвідомчої інтеграції через створення єдиної інформаційно-аналітичної платформи з доступом до актуальних баз даних; удосконалення системи професійної підготовки аналітиків із використанням сучасних цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту, ГІС, OSINT, інструментів візуалізації та профілювання; а також активізація міжнародної співпраці в межах європейських безпекових ініціатив і впровадження кращих практик стратегічного аналізу.

Реалізація цих напрямів дозволить перетворити кримінальний аналіз на потужний інструмент не лише оперативного реагування, а й довгострокового забезпечення національної безпеки України в умовах гібридної війни.

Підсумовуючи вищевказане, можна зазначити, що в той час як гармати стріляють, розум повинен працювати вдвічі швидше. В умовах воєнного стану й воєнної агресії з боку РФ кримінальний аналіз стає не просто інструментом боротьби зі злочинністю – він перетворюється на важіль виживання держави.

Список використаних джерел

1. Використання інструментів та методів OSINT для отримання пошукової інформації : практичний poradnik. 5-те вид., переробл. та доповн. / Д. С. Зоренко, Л. О. Кульчицька, Р. В. Лех, О. І. Червяков. Харків, 2024. 80 с.
2. Купрієнко Д. А., Кіреєва О. С. Використання можливостей OSINT і штучного інтелекту для забезпечення стабілізаційних заходів прикордонного загону на деокупованій території прикордонних районів України // *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України : матеріали міжсвідом. наук.-практ. конф.* (Київ, 1 листоп. 2024р.). Київ, 2024. С. 115–117.
3. Тищук В. В. Значення кримінального аналізу для захисту державного кордону України // *Сектор безпеки і оборони України на захисті національних інтересів: актуальні проблеми та завдання в умовах воєнного стану : тези III Міжнар. наук.-практ. конф.* (Хмельницький, 21 листоп. 2024 р.). Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2025. С. 1034–1036.
4. Основи кримінального аналізу: теорія та практика застосування в оперативних підрозділах Державної прикордонної служби України / О. С. Кіреєва, Ю. В. Крутік, О. М. Махлай, А. С. Треус. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2022. 360 с.
5. Коваленко Р. С., Кисельов А. О. Сучасні можливості технології “OSINT” у кримінальному аналізі в умовах воєнного стану // *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Дніпро, 15 бер. 2024 р.) ; у 2-х ч. Дніпро : ДДУВС, 2024. Ч. II. С. 85–87.
6. Басалик С. А., Туз О. С. Нормативно-правове регулювання професійної діяльності кримінальних аналітиків у Державній прикордонній службі України // *Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України : матеріали міжсвідом. наук.-практ. конф.* (Київ, 11 серп. 2022 р.). Київ, 2022. С. 27–29.